

2.2.2024

Varsinais-Suomen ELY-keskukselle

Viitteenne VARELY/2497/2023

Lausunto Ilmatar Offshore Ab:n Vågskärin merituulivoimahankkeen YVA-ohjelmasta

Suomen luonnonsuojeluliitto, sen Varsinais-Suomen piiri ja Uudenkaupungin seudun ympäristöyhdistys kiittävät lausuntopyynnöstä ja lausuvat seuraavaa.

Yleistä

Ahvenanmaan maakunnan pohjoisosan vesialueilla ja niihin välittömästi rajautuvalla talousvyöhykkeellä sijaitseva hanke on poikkeuksellisen suuri. Se kattaa lähes 70 kilometrin levyisenä koko Selkämeren Manner-Ahvenanmaan puoleisen osan.

Merituulivoimasta ei pohjoisilla merialueilla ole juuri kokemuksia. Porin Tahkoluoto on ainoa Suomessa toiminnassa oleva merituulipuisto, jonka voimaloiden perustukset on rakennettu meren pohjaan.

Meren syvyys hankealueella vaihtelee 25–95 metrin välillä, ja alueen olosuhteet ovat vaativia.

Vaihtoehdot

Vaihtoehtoissa tuulivoimaloiden sijoittelu, määrä ja korkeus vaihtelevat. Ympäristövaikutusten osalta vaihtoehtojen eroavaisuudet ovat todennäköisesti pieniä, mutta YVA-selostus saattaa tuoda esille asiaan vaikuttavia seikkoja ja tuloksia selvitysten valmistuttua.

Hankekokonaisuus

Hankkeeseen liittyen erillinen YVA-menettely toteutetaan maa-alueiden osalta. Yhteysviranomaisenkin edellyttää hankekokonaisuuden vaikutusten arviointia. Se on kannatettavaa, sillä kaapelilinjojen keskittäminen ja ympäristövaikutuksiltaan mahdollisimman lievien vaihtoehtojen tunnistaminen on tärkeää. Matalan rannan ja mantereen puolen kaapelilinjan ympäristövaikutukset voivat olla suurempia kuin merellä olevien kaapelien. Linjoissa tulisi tukeutua olemassa oleviin linjoihin ja sähköverkkoihin.

Kaapelilinjan vaihtoehto K3 rantautuisi Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin toimialueella Pyhärannan Rihtniemessä. Se on tunnettu lintujen muutontarkkailualue, jossa sijaitsee myös vanhan metsän suojelualue ja keskiaikainen hautapaikka.

Linnut

Suunniteltu merituulivoima-alue voi olla useilla lintulajeille olennainen ruokailualue sekä muutto- että pesimäaikana. Alueen eteläpuolella sijaitsevat useat ruokin, riskilän, etelänkiislan ja selkälokin pesimäluodot. Pohjoisen Ahvenanmaan uloin lintusaaristo on koko Itämeren tasolla tärkeä pesimäalue näille saaristolinnuille. Erityisesti ruokkilintuja pidetään herkkinä tuulivoimalle, koska niiden on osoitettu välttävän tuulivoima-alueita. Ruokkilinnut, kuten myös selkälokit ruokailevat kaukana pesimäyhdyskunnistaan (usein 10 km, jopa 30 km). Esitetty tuulivoimala-

alue kattaa laajan merialueen sellaisella etäisyydellä, että se on todennäköisesti läheisten pesimäkolonioiden ruokkilintujen ja selkälokkien ruokailualueita.

Vågskärin hankealue rajautuu maantieteellisesti ja yhteisvaikutuksiltaan kahteen muuhun tuulivoima-hankealueeseen. Katsomme, että näistä hankkeista lausutut huomiot ja huolenaiheet pätevät myös Vågskärin hankealueeseen. Suomen luonnonsuojeluliitto lausui Stormskärin ja Vädeskärin hankkeiden kuulemisasiakirjoista seuraavaa:

”Selkälökille tärkein saari on Rannö Norrskär vain kuuden kilometrin päässä Väderskärin suunnitellusta tuulivoima-alueesta. Kuulemisasiakirjassa se mainitaan paikallisesti tärkeäksi, mutta kyseessä on ilmeisesti selkälökin suurin pesimäyhdyskunta Suomessa. Paikalla on ollut enimmillään noin 500 aikuista loppia ja saaren poikastuotto on hajahavaintojen mukaan ollut useina vuosina huomattava.

Rannö Norrskär on lintuhavaintojärjestelmä Tiiran tietojen perusteella myös Ahvenanmaan todennäköisesti toiseksi suurin ruokkiyhdyskunta (yli tuhat aikuista, yhdellä havaintokerralla 3000). Rannön molemmat saaret ovat tärkeitä myös riskilölle ja monille loppilinnuille.

Rannö Norrskär kuuluu Ahvenanmaan kolmen linnulle tärkeimmän saaren joukkoon. Muut ovat Norra Sälskär noin 30 kilometrin päässä Väderskär-alueen rajoista ja noin kymmenen kilometrin päässä ehdotetusta Väderskär-alueesta sijaitseva Koxnan. Koxnanin selkälokkien määrä on ollut 150–300 ja riskilöiden ja ruokkien määrä yli 500 yksilöä.

Hyvin lähelle Ilmatar-yhtiön kuulemisasiakirjassa esitettyä suunnitelmaa sijoittuu siten kaksi Ahvenanmaan ja myös Suomen kaikkein edustavimmista lintuluodoista. Lisäksi alueen lähellä on kaksi poikkeuksellisen tärkeää aluetta ruokille, Mulkobbenin IBA-alue ja Pattungarna idässä. Sekä Mulkobbenin alueella että Pattungarnalla on laskettu yli tuhat ruokkia. Lähelle tuulivoima-alueita sijoittuu myös edustava Låga Skärgårdenin lintusaaristo ja Klobbenin alueen lintusaariryhmä Getan pohjoispuolella.

Ruokin Suomen koko pesimäkannan kooksi arvioidaan alle 20 000 yksilöä. Tuulivoima-alueen läheisyydessä ruokkeja on mahdollisesti 3000–5000 yksilöä (Rannöarna, Koxnan, Mulkobben, Pattungarna). Riskilöitä on Suomessa 16 000 yksilöä ja selkälökkejä noin 6700 paria. Ruokin Suomen kannasta tuulivoimama-alueen lähellä (noin 10 km) on yli kymmenen prosenttia, riskilän noin kymmenen prosenttia (suurimmat yhdyskunnan Klobben ja Koxnan, joilla enimmillään 500-600 yksilöä molemmilla) ja selkälökin noin viisi prosenttia”.

Katsomme, että koko Ahvenanmaan pohjoispuolisen ja Selkämeren alueen lukuisten merituulivoimahankkeiden vaikutusten arviointiin tarvitaan laajoja yhteishankkeita, joissa käytetään satelliittipaikannuksia (erityisesti ruokki ja selkälokki) ja helikopterilaskentoja. Näin saataisiin riittävä kuva edellä mainituista ruokailualueista sekä merialueen läpi muuttavien lajien esiintymisestä.

Vågskärin hankealue voi olla varsinkin lokeille, hanhille ja vesilinnuille (erityisesti kuikkalinnut) sekä varislinnuille tärkeä muuttoreitti. Metsähanhien osalta tiedetään, että merkittävä muuttoreitti Ruotsista Suomeen kulkee Vågskärin alueen läpi. Näiden lajien muutosta, mukaan lukien yöaikainen muutto, on vaikea saada tarkkaa kuvaa satunnaisilla merellä näköhavaintojen perusteella tehtävistä muutontarkkailuista.

Mielestämme YVA:ssa tulee pohtia, että lounas-koillinen linjalle tulisi jättää myllyistä vapaa käytävä Vågskärin ja etelässä seuraavan tuulivoima-alueen väliin tai ylipäänsä Vågskär-Stormskär-Väderskär -kompleksiin. Väderskärin ja Stormskärsin välinen meriliikennekäytävä ei ole muuttoreitin suuntainen vaan liian itä-länsisuuntainen. Samalla tuulivoimakenttien aukottaminen auttaisi selkälokkia. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa ei ole otettu riittävästi huomioon lintujen vähän tunnettua päämuuttosuuntaa, josta on saatu tarkempaa tietoa vasta Biodiversea-hankeessa, tuoreissa hanhien satelliittiseurannoissa ja YVA-työssä.

Muut lajit

Lisätutkimuksia tarvitaan myös eri hankkeiden yhteisvaikutuksista vaelluskalojen osalta. Saatavilla olevat tiedot uhanalaisten vaelluskalojen reittien sijainnista ja vaellusajankohdista sekä vaikutukset niihin on arvioitava huolellisesti, tarvittaessa lisäselvitystarpeet huomioiden ja toteuttaen. On myös tiedossa, että yksi maamme merkittävimmistä silakan pyyntialueista on Vågskärin alueella, ja silakanpyyntiä ei saa haitata tällä hankkeella.

Merialueen läpi suuntatuvasta lepakoiden muutosta ei tiedetä vielä juuri mitään.

Pohjoinen Ahvenanmaa on myös harmaahylkeelle ja Itämeren norpalle tärkeä alue. Vågskärin alueesta 40–60 kilometriä kaakkoon ja siten hankkeen mahdollisessa vaikutuspiirissä sijaitsee Ahvenanmaan tärkein itämerennorpan kevään karvanvaihtoajan esiintymisalue. Lausujien mielestä tutkimuksiin tulisi kuulua myös hylkeiden ruokailualueiden selvittäminen GPS-tutkimuksena.

Muut vaikutukset

On hankalaa arvioida tuulivoimalan rakenteiden vaikutuksia virtauksiin, merenpohjan ympäristöön, meriveden kerrostuneisuuteen, suolapitoisuuteen, lämpötiloihin, jääolosuhteisiin sekä melun ja värinän vaikutuksiin.

Lisäksi tulee tunnistaa mahdolliset ”keinotekoiset” ympäristöt, joita rakenteet tai niihin yhdistettävät innovatiiviset rakenteet voivat mahdollistaa. Vedenalaisen luonnon osalta erityisesti rakennusaikaiset vesistövaikutukset, ruopattavien sedimenttien läjitysalueiden valinta, sedimenttien leviämismallinnukset ja pohjan selvitykset ovat tärkeitä. Samoin YVA:ssa tulisi käsitellä hankkeiden elinkaaren päättymistä eli mitä tapahtuu tuulivoimaloiden merenpohjassa oleville rakenteille.

Sähkölinjat kansallispuistossa ja Natura 2000 -alueilla

Vågskärin hankkeen voimalinjat menevät Selkämeren kansallispuiston ja sen alueella olevien Natura 2000 -alueiden läpi tai läheltä. Pidämme tärkeänä, että Natura -tarkastelu myös näiden linjojen osalta pitää sisällyttää YVA-arviointiin.

Esitellyissä kartoissa ei ole linjaa, joka ei kulkisi kansallispuiston alueen läpi. On myös huomioitava, että *”Selkämeren kansallispuisto on perustettu ennen kaikkea vedenalaisen luonnon suojelemiseksi, luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttämiseksi sekä yleistä luonnonharrastusta, opetusta, tutkimusta ja ympäristömuutosten seuranta varten. Lisäksi tavoitteena on turvata alueen ammattikalastuksen säilyminen elinvoimaisena.”* Lähde: www.luontoon.fi/selkameri/ohjeetjasaannot
Tämä koskee erityisesti linjojen rakentamista merenpohjaan, jossa massojen siirtäminen voivat vaikuttaa meriluontoon.

Yhteisvaikutukset

Nykyiset suunnittelu- ja lupaprosessit eivät tuota riittävää hankkeiden yhteis- ja kokonaisvaikutusten arviointia. Vaikutusten arviointia hankaloittaa myös se, että selvitysten aineistot ovat osaksi salaisia.

Ympäristövaikutuksia on tarkoituksenmukaista tarkastella yhdessä Stormskärin ja Väderskärin tuulivoimapuistojen arvioinnin kanssa.

Merialueilla suunnitteilla olevien useiden hankkeiden yhteisvaikutusten arviointi on erittäin tärkeää mm. merenalaisiin sekä rannikon luontotyyppeihin, lajeihin ja niiden elinympäristöihin kohdistuvien vaikutusten voimakkuuden ja merkittävyyden arvioimisen kannalta. On huomionarvoista, että kaukanakin toisistaan merialueelle sijoittuvien tuulivoimahankkeiden ympäristövaikutukset voivat kumuloitua, mikäli ne kohdistuvat esimerkiksi jonkin lintu- ja kalalajin säännönmukaiselle muutto- tai vaellusreitille pitkällä matkalla.

Epävarmuudet

Ympäristövaikutusten arviointi muiden Suomen ja Ruotsin puoleisten tuulivoimahankkeiden ja muiden mahdollisten infrahankkeiden osalta jää epäselväksi ja epävarmaksi. Lisäksi emme tiedä, mitkä hankkeet toteutuvat, mitkä eivät ja missä muodossa jotkut hankkeet toteutuvat.

Luonnollisesti hankkeen tai hankkeiden yhteisvaikutukset ulottuvat epävarmoina liikenteeseen, maanpuolustukseen, vapaa-ajan veneilyyn, maisemaan ja elinkeinoihin. Koska näin merkittävän merituulipuiston rakentaminen on haasteellista, myös sen ympäristövaikutusten arviointi on myös haasteellista. Siinä voidaan tehdä virheitä, jotka ovat luonnolle korvaamattomia.

Vertailukohtia

Lausujat pitävät tärkeänä, että Euroopan meri- ja maatuulipuistojen YVA-selvityksiä käytetään tietoineistona Vågskärin hankkeeseessa. Lausujat tuovat jo tässä vaiheessa Virossa olevaan suureen tuulivoimahankkeen YVA:an ja sen liitteisiin, joissa on tutkittu Hiidenmaan pohjois- ja länsipuolen osalta mm. merenalaisten äänimaailman muuttumista, linnustoa ja muuta eliöstöä. Virossa tämän hankkeen YVA kesti neljä vuotta – linkki: <https://kliimaministerium.ee/loode-estri-rannikumere-tuulepargi-keskkonnamoju-hindamine>

Korostamme, että YVA:ssa pitää ottaa myös käsittelyyn sosiaaliset aspektit, koska voimat vaikuttavat maisemaan, merellä liikkujien ja laivojen matkustajien tunteisiin sekä alueen yhteiskuntaan. Tässä yhteydessä haluavamme tuoda Viron ja Lavian välisen Liivinlahden tuulivoimahankkeen, jossa suunnitteilla oli 50 – 100, tai jopa 160 tuulivoimalan hanke. Tarkemmin tästä käynnissä olevasta hankkeesta: <https://liivimeretuulepark.ee/.resources/liivimeretuulepark/webresources/assets/pdf/Liivi-lahe-meretuulepark-KMH-programm-13082020.pdf>

Seurantojen tarve

Hankkeiden mahdollisen toteutumisen jälkeen seurantoja tulee jatkaa riittävän kauan, jotta myös mahdolliset populaatiotason vaikutukset saadaan selville. Näihin selvityksiin ja seurantoihin tarvitaan mahdollisesti myös tutkimuslaitosten ja ministeriöiden laajaa tukea sekä kansainvälistä yhteistyötä.

Lopuksi

Olemme sitä mieltä, että rajallinen määrä merituulivoimaa on mahdollinen Ahvenanmaan pohjoispuolella, kunhan pesimälintujen ruokailualueet ja muuttoreitit otetaan huomioon vähintään yhtä keskeisesti kuin meriliikenteen ja Puolustusvoimain tarpeet on jo otettu.

Esitämme, että avoimuutta lisättäisiin järjestämällä YVA:n aikana kansainvälinen seminaari. Olemme valmiita hankkimaan siihen esiintyjä, jos kustannukset saadaan YVA-menettelystä.

Helsingissä, Turussa ja Uudessakaupungissa 2.2.2024

Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Hanna Halmeenpää, hallituksen puheenjohtaja
Tapani Veistola, toiminnanjohtaja

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri ry
Saija Porramo, puheenjohtaja
Johanna Aaltonen, varapuheenjohtaja

Uudenkaupungin seudun ympäristöyhdistys ry
Antti Karlin, puheenjohtaja
Rauno Laine, sihteeri